

PROJEKT

*Uchwała Nr
Rady Gminy Kaczory
w sprawie przyjęcia gminnego programu
opieki nad zabytkami*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KACZORY na lata 2018 – 2021

Luty 2018 r.

1. Wstęp.....	3
1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory.....	3
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.....	4
1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....	4
1.2.3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.....	7
1.2.4. Ustawa z dnia 24 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.....	7
1.2.5. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.....	8
1.2.6. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.....	8
1.2.7. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane.....	9
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	9
2.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	9
2.2. Strategia rozwoju kraju.....	10
2.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	10
2.4. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.....	10
2.4.1. Strategię rozwoju województwa wielkopolskiego.....	10
2.4.2. Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego.....	12
2.4.3. Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.....	12
2.4.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym.....	13
2.5. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu.....	14
2.5.1. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Pilskiego na lata 2015 –2025.....	14
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kaczory.....	15
3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Kaczory (wpisane do rejestru zabytków – wykaz).....	17
3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych ujętych w Gminnej ewidencji zabytków.....	18
3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).....	24
3.4. Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki kulturowe, parki krajobrazowe – wykaz).....	24
3.5. Zabytki archeologiczne.....	25
3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.....	25
3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.....	26
3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne.....	26
3.5.4. Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków.....	28
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	28
4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków.....	30
4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.....	30
4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.....	30
4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.....	33
4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.....	35
4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.....	37
4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Kaczory.....	38
4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.....	48
4.5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych.....	50
5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę).....	51
6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	51

6.1. Gminna ewidencja zabytków.....	51
6.1.1. Gminna ewidencja zabytków nieruchomych.....	51
6.1.2. Gminna ewidencja zabytków archeologicznych.....	52
6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury.....	52
6.1.4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych.....	52
6.1.5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.....	53
6.1.6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.....	54
6.1.7. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków	54
6.2. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków zespołów i obiektów nieruchomych oraz stanowisk archeologicznych.....	55
6.3. Określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych.....	55
6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.....	56
6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy.....	56
6.4.2. Obiekty nie będące własnością gminy Kaczory.....	56
7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	57
7.1. Wewnętrzne źródła finansowania.....	58
8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami	58
9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	58

1. Wstęp

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory.

Podstawowym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory na lata 2018 – 2021” jest ukierunkowanie działań Samorządu Gminnego służącym podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego poprzez samorząd gminy. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami gminy Kaczory, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego i figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1875, z późn. zm.)

- *art. 7 ust. 1 pkt 9*
„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:
9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r. poz. 2187, z późn. zm.)

- *art. 4*
„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:
1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”
- *art. 7*
„Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego”

- *art. 5*

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

- *art. 18 i art. 19*

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej.

- *art. 20*

Obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania

- *art. 22 ust. 4*

„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy,”

- *art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust 2*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

- *art. 33 ust. 1 i ust 2.*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

- *art. 71 ust. 1 i ust 2.*

zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu

- *art. 81*

Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

- *art. 87*

Artykuł ten stanowi, że:

- zarząd województwa, powiatu, lub wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;

- program, o którym wyżej mowa ma na celu:
 - włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
 - uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
 - zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
 - wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
 - podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
 - określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
 - podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
 - z realizacji programów... wójt sporządza, co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia odpowiednio radzie gminy.

1.2.3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska
(Dz. U. z 2017 r. poz. 519, z późn. zm.)

- Przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

1.2.4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
(Dz. U. z 2017 r. poz. 1073 z późn. zm.)

- Podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy oraz ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

1.2.5. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
(Dz. U. z 2018 r. poz. 142, z późn. zm.)

- Zgodnie z art. 83 ust. 1a usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków może nastąpić po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wydanego na podstawie art.36 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1.2.6. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami
(Dz. U. z 2018 r. poz. 121, z późn. zm.)

- Art. 13 ustawy mówi, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Art. 13 ust.5 – Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Zgodnie z art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50%. Właściwy organ może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

1.2.7. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane

(Dz. U. z 2017 r. poz. 1332, z późn. zm.)

- Art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust 2 mówi, że obiekt budowlany biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania należy projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską. Art. 30 ust. 2 nakazuje do zgłoszenia robót budowlanych dołączyć w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków. Art. 30 ust. 7 wskazuje, że organ administracji architektoniczno-budowlanej może nałożyć, w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia jeżeli ich realizacja może spowodować pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

2.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020 przyjęta została przez Radę Ministrów dnia 21.09.2004 r.

Głównym celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego i aktywna ochrona zabytków. Wśród kierunków działań wymieniono kompleksową rewaloryzację obiektów zabytkowych, ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, promocję potencjału kulturowego regionów.

Instrumentem realizacji strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa w sferze ochrony zabytków wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służb konserwatorskich,

- intensyfikacja ochrony i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych.

2.2. Strategia rozwoju kraju.

Strategia rozwoju kraju przyjęta przez Radę Ministrów 25.09.2012 r. zakłada poprawę dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym, a w efekcie wzrost świadomości społecznej w związku z postulowanym upowszechnieniem wykorzystania technologii cyfrowych. Wprowadzenie odpowiednich standardów świadczenia usług publicznych oraz zwiększenia ich dostępności służyć będzie szersze i bardziej kompleksowe wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz rozwój niezbędnej do tego infrastruktury, w tym usług kulturalnych i dziedzictwa narodowego.

2.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 przyjęty został uchwałą Rady Ministrów Nr 125/2014 z dnia 24.06.2014. Program ten jest narzędziem realizacji polityki konserwatorskiej w wymiarze ogólnokrajowym. Głównym celem programu jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce.

Do realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji.
- wzmocnienie synergii działań organów ochrony zabytków,

2.4. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa:

2.4.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 19 grudnia 2005 r. Aktualnie obowiązujący dokument został poddany aktualizacji w 2012 r. i przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 12 grudnia 2012 r.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w w/w dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania

przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę krajobrazu kulturowego i przyrodniczego. Jednocześnie poza podstawą dla opracowania planu zagospodarowania przestrzennego województwa strategia jest wskazówka i punktem wyjścia dla poszczególnych planów zagospodarowania przestrzennego uchwalanych na terenie całej wielkopolski. Strategia proponuje unowocześnienie struktury gospodarki lokalnej, a tym samym zwiększenie udziału kultury. Zakłada się wzrost znaczenia dziedzictwa kulturowego, które powinno być czynnikiem integracji społecznej, promocją regionu oraz bazą dla turystyki i usług kulturalnych.

Celem głównym „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest:

Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców.

Ma być on realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych. Największe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny:

Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku,

który osiągnięty będzie przez realizację celów operacyjnych, w tym celu operacyjnego:

➤ *Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego.*

„Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski pełni kilka funkcji. Jest ono czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Szczególnie ważnym elementem tego dziedzictwa jest wielkopolska kultura przedsiębiorczości.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury,
- ochronę dorobku kulturowego,
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,
- promocje aktywności kulturalnej mieszkańców.”

➤ *Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu*

„Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno – rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach”.

2.4.2. Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego.

Program Opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2017 – 2020 został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Wielkopolskiego Nr XXXVIII/901/17 z dnia 27 listopada 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2017 r. poz. 8118).

Cele programu są zgodne ze strategią rozwoju województwa oraz strategicznymi dokumentami krajowymi. Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski jest czynnikiem integracji społecznej, instrumentem promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego.

Głównymi celami Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami jest:

- poprawa stanu zabytków poprzez podjęcie działań mających na celu poprawę ich zachowania,
- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych,
- włączenie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego Wielkopolski do działań edukacyjnych,
- prowadzenie planowych działań wspierających dziedzictwo niematerialne,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

2.4.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego uchwalony został przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w 2001 r. natomiast w 2010 r. dokonana została jego aktualizacja uchwałą Nr XLVI/690/2010 z dnia 26 kwietnia 2010 r.

Głównym celem ujętym w planie jest zrównoważony rozwój przestrzenny regionu jako jedna z podstaw wzrostu poziomu życia mieszkańców.

Realizacja tego celu ma polegać na dwóch szczegółowych zadaniach:

- dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI w.
- zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego uwzględnia uwarunkowania związane z kulturą i dziedzictwem narodowym. Ujęto w nim; tożsamość regionalną, dziedzictwo archeologiczne, obiekty zabytkowe, pomniki historii, listę dziedzictwa europejskiego, parki kulturowe, szlaki kulturowe, działalność kulturową oraz sprawy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Wyznaczone kierunki z zakresu ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego w PZP to kreowanie nowej jakości przestrzeni kulturowej oraz promowanie świadomości regionalnej Wielkopolski.

Do najważniejszych nurtów działania ujętych w PZP, mających na celu osiągnięcie optymalnego stanu środowiska kulturowego to:

- ochrona istniejących zasobów materialnych i duchowych,
- kreowanie nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin składających się na kulturę, a zwłaszcza kreowanie nowej jakości przestrzeni,
- upowszechnianie wiedzy o środowisku kulturowym Wielkopolski wśród mieszkańców regionu i kraju.

2.4.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

➤ Na terenie gminy wskazano następujące obszary podlegające ochronie prawnej na podstawie przepisów o ochronie przyrody z uwagi na ich walory przyrodnicze:

- **Obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Waleckie i Dolina Gwdy”** wyznaczony uchwałą Nr IX/56/89 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Pile z dnia 31 maja 1989 r. w sprawie ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu w województwie pilskim (Dz. Urz. Woj. Pilskiego Nr 11,poz. 95) oraz podtrzymywany rozporządzeniem Nr 5/98 Wojewody Pilskiego z dnia 15 maja 1998 r. w sprawie ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu w województwie pilskim (Dz. Urz. Woj. Pilskiego Nr 13, poz. 83).
- **Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Noteci”** został wyznaczony uchwałą Nr IX/56/89 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Pile z dnia 31 maja 1989 r. w sprawie ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu w województwie pilskim (Dz. Urz. Woj. Pilskiego, Nr 11, poz. 95) oraz podtrzymany

rozporządzeniem Nr 5/98 Wojewody Piłskiego z dnia 15 maja 1998 r. w sprawie ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu w województwie piłskim (Dz. Urz. Woj. Piłskiego Nr 13, poz. 83)

- **Rezerwat przyrody „Torfowisko Kaczory”**. Rezerwat utworzony Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 13 czerwca 1994 r. (M.P. Nr 35, poz. 301) oraz ujęty w obwieszczeniu Wojewody Wielkopolskiego z dnia 4 października 2001 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Włkp. Nr 123, poz. 2401). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest rozporządzenie Nr 24/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 24 września 2007 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Torfowisko Kaczory” (Dz. Urz. Woj. Włkp. Nr 152, poz. 3334).

➤ Planowane akty prawne

- Wpis do rejestru zabytków Doliny Noteci – obszar Doliny Noteci, stanowiący część gminy Kaczory, ze względu na jego walory kulturowe i przyrodnicze, planuje się objąć szczególną ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków. Działania w tym zakresie poprzedzą badania szczegółowe, niezbędne dla pełnego rozpoznania i właściwej ochrony tych walorów.
Wpis ten swoim zasięgiem obejmować będzie m.in. miejscowości gminy Kaczory: Dziembówko, Dziembowo, Krzewina, Prawomyśl leżące na prawym, północnym brzegu Noteci, które zostaną objęte również indywidualnymi wpisami do rejestru zabytków.

2.5. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu.

2.5.1. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Piłskiego na lata 2015 –2025.

Jest to dokument przyjęty Uchwałą Nr XLIII.401.2014 Rady Powiatu w Pile z dnia 25 września 2014 roku. W strategii wykonano diagnozę społeczno-gospodarczą powiatu, przeprowadzono analizę SWOT, zaprognozowano misję i obszary strategicznych działań, wyznaczono obszary strategiczne oraz cele i kierunki działań.

W opracowanym dokumencie przedstawiono misję i wizję powiatu. Ogólny kierunek rozwoju powiatu określony został w misji – „Wzmocnienie potencjału gospodarczego,

przyrodniczego i społecznego powiatu na rzecz zrównoważonego rozwoju i poprawy jakości życia jego mieszkańców”. Jako wizję w strategii przyjęto „Powiat pilski liderem rozwoju społeczno-gospodarczego i zielonymi płucami północnej Wielkopolski”. Z kolei w analizie wyznaczonych kierunków działań ustalono, że część z wyznaczonych kierunków nawiązuje do ochrony i opieki nad zabytkami oraz lokalnej społeczności w nawiązaniu do szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kaczory

Gmina Kaczory leży w północnej części województwa wielkopolskiego, zajmuje południową część powiatu pilskiego na obszarze 15 tys.km², w południowej części gminy znajduje się wieś Kaczory – siedziba władz samorządowych, na pn. – wsch. od niej położone jest Jezioro Kopcze. W gminie znajduje się 12 sołectw i z tymi jednostkami związane są zasoby kulturowe gminy. Na terenie gminy Kaczory znajduje się 12 historycznych układów ruralistycznych powstałych od XV do XVIII w. Najstarszy z nich znajduje się w Śmiłowie z 1430 r., kolejno lokowano wsie Kaczory w 1513 r., Zelgniewo, Rządkowo, Brodna, Morzewo, Dziembowo, Dziembówko, Krzewina, Jeziorki, Równopole, Prawomyśl. Żaden z układów ruralistycznych nie jest wpisany obszarowo do rejestru zabytków i oprócz krótkich wzmianek nie mają one bardziej rozbudowanych opracowań.

Na terenie gminy wpisane do rejestru zabytków są cztery kościoły, dwa parki i sześć cmentarzy. Są to kościoły zbudowane w 2 poł. XIX w. i pierwszych latach XX w. będące przykładami stylów historycznych. Najstarszy z nich to niewielki, poewangelicki, ob. parafialny kościół w Dziembowie z 1873 r. o kamiennie-ceglanych elewacjach, neogotycki kościół św. Małgorzaty i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie, zbudowany w latach 1903-05, neobarokowy kościół p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie z 1908 r. i kościół św. Andrzeja Boboli w 1912 r. w Kaczorach wraz z terenem przykościelnym i rosnącym na nim drzewostanem oraz kamienne ogrodzenie. Wszystkie kościoły są kościołami parafialnymi. Są prawidłowo użytkowane, na bieżąco prowadzi się w nich prace remontowe i utrzymane są dość dobrym stanie technicznym. W 2006 r. wykonano ekspertyzę stanu technicznego kościoła w Morzewie, a w 2008 r. uzyskano pozwolenie na przeprowadzenie prac zabezpieczających i naprawczych w szczególności remont elementów konstrukcyjnych.

Prace te zostały w większości wykonane z dotacji z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Gminy Kaczory. Dalsze prace remontowe przeprowadzane były w latach 2013 – 2014. W 2016 r. były

wykonane prace restauratorskie i konserwatorskie dwóch malowideł ściennych. Dotacje na przeprowadzenie tych prac parafia otrzymała m.in. od gminy.

Przeprowadzenia prac konserwatorsko-remontowych wymaga kościół p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach. Przygotowywana jest dokumentacja projektowa dotycząca prac konserwatorskich tego zabytku.

Parki wpisane do rejestru zabytków znajdują się we wsiach Dziembowo i Krzewina, są one we władaniu Nadleśnictwa Kaczory, osób prywatnych. Generalnie ich stan jest dostateczny. Układ kompozycyjny tych parków jest czytelny i możliwy do odtworzenia. Szczególnie ciekawy pod względem krajobrazowym i kompozycyjnym jest park w Dziembowie. W przyszłości można podjąć działania w celu podjęcia prac rewaloryzacyjnych przywrócenia i odtworzenia dawnego układu kompozycyjnego. W ostatnich latach w wyniku silnych wiatrów uległa zniszczeniu (połamaniu, rozłupaniu) część rosnących drzew.

Na terenie gminy mamy sześć cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków: ewangelickie w Brodnej, Prawomyślu, Kaczorach – obecnie katolicki i cmentarz przykościelny, w Morzewie – katolicki. Na terenie wsi Morzewo znajduje się Miejsce Pamięci Narodowej usytuowane na Wzgórzach Morzewskich. Granica ochrony konserwatorskiej obejmuje miejsce kaźni na wzgórzu oraz prowadzące do niego schody. W 2012 r. wymieniono tablicę informacyjną na dwa kamienie z wyrytymi napisami informującymi o tym miejscu, a w 2015 r. odnowiono napisy osób zamordowanych przez Gestapo w 1939 r. Na cmentarzu w Kaczorach dokonano uporządkowania zakrzaczeń i chorego drzewostanu natomiast na cmentarzu w Prawomyślu wykonano ogrodzenie całego cmentarza oraz uporządkowano część zabytkową.

Miejsce Pamięci Narodowej na Wzgórzach Morzewskich jest utrzymane w dobrym stanie i systematycznie porządkowane. Na szczególną uwagę zasługuje też cmentarz parafialny w Śmiłowie z grobami: żołnierza Piotra Konieczki – pierwszego poległego w nocy z 31.08. na 01.09.1939 roku, w obronie Ojczyzny na terenie Wielkopolski oraz pierwszych ofiar zbrodni hitlerowskich. Ponadto w 2009 r. w centrum Zelgniewa postawiono i dokonano odsłonięcia tablicy upamiętniającej wiernych patriotów którzy bronili w czasie II wojny światowej miejscową placówkę graniczną. Natomiast w Jeziorkach przy zabytkowej dzwonnicy w tym samym roku odsłonięto obelisk ku czci kaprała Piotra Konieczki – pierwszego żołnierza w Wielkopolsce, który poległ w obronie Ojczyzny podczas II wojny światowej.

Na obszarze gminy znajdują się trzy zespoły ruralistyczne, w tym dwie ulicówki: Śmiłowo, Zelgniewo założone historycznie w XV w. i jedna owalnica – Morzewo wieś wzmiankowana w 1578 r. W/w zespoły wymagają rozpoznania i sporządzenia studiów historyczno-ruralistycznych. Pozostałe zespoły ruralistyczne wymagają także dokładniejszego

rozpoznania i ewentualnego wytypowania do sporządzenia studiów historyczno – ruralistycznych. Wszystkie w/w zespoły posiadają zabudowę pochodzącą z XIX i XX w.

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Kaczory - wpisane do rejestru zabytków.

BRODNA

- cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX w., nr rej. A – 755 z dnia 13.06.1994 r.

DZIEMBOWO

- kościół par. p.w. śś. Piotra i Pawła, 1873, nr rej. A – 670 z dnia 13.03.1990 r.
- park podworski II poł. XVIII w. dec.KSz I-20/15/48 z dnia 14.10.1948 r.

KACZORY

- kościół par. p.w. św. Andrzeja, 1912, wraz z cmentarzem przykościelnym i rosnącym na nim drzewostanem oraz kamiennym ogrodzeniem nr rej. A – 756 z dnia 18.06.1994 r.
- cmentarz ewangelicki / katolicki, 2 poł. XIX w. nr rej. A – 576 z dnia 01.03.1989 r.

KRZEWINA

- park dworski, 2 poł. XIX w., nr rej. A – 526 dnia 13.02.1986 r.

MORZEWO

- kościół par. p.w. Przemienienia Pańskiego, 1908r. w., nr rej. A – 652 z dnia 22.12.1989 r.
- cmentarz katolicki, 2 poł. XIX w., nr rej. A.- 747 z dnia 23.11.1993r.
- Miejsce Pamięci Narodowej, 1939r, nr rej. A – 748 z dn. 23.11.1993r.

PRAWOMYŚL

- cmentarz ewangelicki ob. katolicki, nr rej z dn.. A -713 z 30.10.1990 r.

ŚMIŁOWO

- kościół par. p.w. św. Małgorzaty , 1903 - 05 r., nr rej. A – 651 z dnia 22.12.1989 r.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych ujętych w Gminnej ewidencji zabytków.

(obiekty podkreślone wpisane do rejestru zabytków wyszczególnione w punkcie 3.1.)

BRODNA

1. ZESPÓŁ PASTORÓWKI
 - a. pastówka, ob. dom Nr 4, mur.,pocz. XX,
 - b.budynek gospodarczy, mur./szach.,pocz. XX.
2. ZESPÓŁ SZKOŁY:
 - a. szkoła, ob. dom Nr 3, mur., pocz.XX,
3. ZAGRODA Nr 5:
 - a. dom, mur., pocz.XX,
 - b.stodoła, drewno, pocz.XX.
4. ZAGRODA Nr 8:
 - a. dom, mur./szach., 2 poł.XIX,
 - b.stodoła, mur., pocz.XX.
5. DOM Nr 35, mur., k.XIX.
6. STODOŁA Nr 6, mur./szach., 2 poł.XIX.
7. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł.XIX.
8. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 3 ćw.XIX.
9. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX w.

BYSZEWICE

10. DOM Nr 16, mur., 3 ćw.XIX.
11. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł.XIX.(położony na gruntach wsi Rzadkowo)

DZIEMBOWO

12. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚŚ. PIOTRA I PAWŁA, mur., 1873.
13. ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNY:
 - a. oficyna, ob. przedszkole, mur./szach., pocz.XX,
 - b.gorzelnia, ob. dom Nr 85, mur., XIX,
 - c. biuro majątku, ob. poczta, Nr 84, mur., XIX,
 - d.dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 86, mur., XIX,
 - e.dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 90, mur., XIX,
 - f. dom robotników folwarcznych, ob. dom nr 91, mur., XIX,
 - g. szkoła, ob. dom Nr 95, mur., XIX,
 - h.park podworski, 2 poł.XVIII.
14. SZKOŁA, Nr 149, mur., k.XIX.

15. DOM Nr 25, mur., pocz.XX.
16. DOM Nr 103, mur., 4 ćw.XIX.
17. DOM Nr 104, mur., 4 ćw.XIX.
18. DOM Nr 118, mur., 4 ćw.XIX,
19. DOM Nr 123, mur., pocz.XX.
20. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, XIX/XX.
21. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX.

DZIEMBÓWKO

22. ZESPÓŁ DWORCA PKP:
 - a. dworzec, Nr 54, mur., pocz.XX,
 - b. nastawnia, mur., pocz.XX.- zdewastowana
23. BUDYNEK ADMINISTRACYJNY HUTY SZKŁA, ob. dom Nr 16, szach., 3 ćw.XIX.
24. DOM Nr 19, ob. przedszkole, mur./szach., pocz.XX.
25. DOM Nr 24, mur., pocz.XX,
26. DOM Nr 25, mur., pocz.XX.
27. DOM Nr 55, mur., pocz.XX.
28. DOM Nr 56, mur., pocz.XX.
29. KAPLICZKA LUDOWA Z FIGURĄ MB, XIX.

JEZIORKI

30. DZWONNICA Z KAPLICZKĄ, mur., 1899, 1912.
31. ZAGRODA Nr 62:
 - a. dom, mur., pocz.XX,
 - b. stodoła, mur., pocz.XX.
32. DOM Nr 22, mur., pocz.XX.
33. DOM Nr 27, mur., pocz.XX.
34. DOM Nr 24, mur., k.XIX.
35. DOM Nr 39, mur., k.XIX.
36. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł.XIX, ok. 1870.

KACZORY

37. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, OB. PAR. P.W. ŚW. ANDRZEJA BOBOLI:
 - a. kościół, mur., 1912 r.
 - b. ogrodzenie kamienne, ok.1912,
 - c. plebania, ob. Dom Nr 11 mur., 1 ćw.XX.
38. SZKOŁA, ob. dom, ul. Chodzieska 5 mur., pocz.XX.
39. ZESPÓŁ DWORCA PKP:

a. dworzec, mur., pocz.XX,

b. budynek magazynowy, mur., pocz.XX.

40. CMENTARZ EWANGELICKO-KATOLICKI, czynny, k.XIX.

41. TEREN PRZYKOŚCIELNY WRAZ Z ROSNĄCYM NA NIM DRZEWOSTANEM, pol.XIX.

42. KAPLICZKA Z FIGURĄ MATKI BOSKIEJ przed szkołą ul. Chodzieska 5, 1 pol.XX.

ul. Chodzieska

43. DOM Nr 1, mur., pocz.XX.

44. DOM Nr 22, mur., ok.1920.

45. DOM Nr 27, mur., pocz.XX.

ul. Dworcowa

46. DOM Nr 17, mur., pocz.XX.

47. DOM Nr 19, mur., pocz.XX. (dawny nr 18)

ul. Kościelna

48. DOM Nr 12, mur., 4 ćw.XIX. (dawny nr 8)

49. DOM Nr 17, ob. Nadleśnictwo Kaczory, mur., k.XIX.

ul. Nad Stawami

50. DOM Nr 7, mur., pocz.XX.

KRZEWINA

51. ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY:

a. dwór, Nr 5, mur., 1912,

b. dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 7 i 8, mur., 2 pol.XIX,

c. obora i stajnia, ob. obora, mur., pocz.XX,

d. dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 9 i 10, mur., 2 pol.XIX,

e. park, pol.XIX.

MORZEWO

52. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO:

a. kościół, mur., 1908,

b. brama z figurą Najśw. Panny Marii i Chrystusa, mur., ok.1908,

c. mur przy kościele, mur., ok.1908,

d. plebania, Nr 76, mur., 1 ćw.XX,

e. cmentarz katolicki, czynny, pocz.XX.

53. ZESPÓŁ SZKOŁY:

a. szkoła, Nr 160, mur., pocz.XX,

b. budynek gospodarczy, mur./szach., pocz.XX.

54. SZKOŁA, ob. przedszkole, Nr 99, mur., pocz.XX.

55. ZAGRODA Nr 81:
a. dom, mur., 2 poł. XIX,
b. budynek mieszkalno-gospodarczy, mur., 2 poł. XIX.
56. DOM Nr 16, mur., ok. 1920.
57. DOM Nr 18, mur., ok. 1920.
58. DOM Nr 39, mur., ok. 1920.
59. DOM Nr 55, mur., pocz. XX.
60. DOM Nr 60, mur., pocz. XX.
61. DOM Nr 78, mur., pocz. XX.
62. DOM Nr 82, mur./drewno, poł. XIX
63. DOM Nr 87, mur., k. XIX.
64. DOM Nr 105, mur., pocz. XX
65. DOM Nr 93, mur., pocz. XX.
66. DOM Nr 119-120, mur., 2 poł. XIX.
67. ZABUDOWA ULICY STODOLNEJ, we wsch. części wsi:
a. stodoły I-IV, drewno, pocz. XX,
b. stodoła V, mur., pocz. XX.
68. MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ, 1939.
69. CMENTARZ KATOLICKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
70. KAPLICZKA PRZY SZKOLE, mur., k. XIX.
71. KAPLICZKA z datą 1878-1946 przy ulicy stodolnej

PRAWOMYŚL

72. DOM Nr 5, mur., pocz. XX.
73. DOM Nr 8, mur., 1908, przebud.
74. DOM Nr 15, mur., 2 poł. XIX.
75. CMENTARZ EWANGELICKO/KATOLICKI, nieczynny, 2 poł. XIX./położony na gruntach wsi Rzadkowo/

RÓWNOPOLE

76. SZKOŁA, ob. dom Nr 20, mur., pocz. XX.
77. ZESPÓŁ DRÓŻNICÓWKI:
a. dróżnicówka, mur., pocz. XX,
b. budynek gospodarczy, mur./szach., pocz. XX.
78. Dom Nr 4, mur., 4 ćw. XIX,
79. Dom Nr 38, mur., 4 ćw. XIX,
80. Dom Nr 39, mur., 4 ćw. XIX,

81. CMENTARZ EWANGELICKO/KATOLICKI, czynny, 4 ćw.XIX.

RZADKOWO

82. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, OB. PAR. P.W. MB ANIELSKIEJ:

- a. kościół, mur., 1938,
- b. kaplica p.w. MB Łaskawej, mur., 1868, przebud.,
- c. kapliczka z figurą Najśw. Marii Panny, mur., pocz.XX.

83. ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNY:

- a. pałac, ob. szkoła i przedszkole, mur., 2 poł.XIX,
- b. spichlerz, mur., 2 poł.XIX,
- c. obora, mur., 2 poł.XIX,
- d. gorzelnia, mur., poł.XIX,
- e. park, 2 poł.XIX,
- f. mur otaczający park, 2 poł.XIX.

84. MŁYN Nr 1, mur., pocz.XX.

85. Dawna dróżnicówka, dom Nr 25, pocz. XX,

86. Budynek gospodarczy przy dróżnicówce Nr 25, pocz. XX,

87. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 26, mur., k.XIX.

88. KAPLICZKA Z FIGURĄ NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA przy drodze do Grabówna, pocz. XX,

89. KAPLICZKA Z FIGURĄ ŚW. WAWRZYŃCA, mur., 2 poł.XIX.

90. CMENTARZ EWANGELICKO/KATOLICKI, czynny, 4 ćw.XIX._

ŚMIŁOWO

91. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MAŁGORZATY I MATKI BOŻEJ SZKAPLERZNEJ:

- a. kościół, mur., 1912,

92. SZKOŁA, ob. nieużytkowana ul. Zelgniewska 2, mur., 4 ćw.XIX.ob. rozebrany

93. SZKOŁA, ul. Piłska 40, mur., pocz.XX.

94. POCZTA, ul. Piłska 32, mur., pocz.XX.

95. DOM, ul. Kaczorka 28, mur., k.XIX.

96. DOM, ul. Piłska 28, mur., pocz.XX.

97. DOM, ul. Piłska 34, mur., pocz.XX.

98. DOM, ul. Piłska 44, mur., 1 ćw.XX.

99. ZAGRODA MŁYŃSKA:

- a. dom młynarza, ob. dom ul. Piłska 41, mur., k.XIX.

100. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł. XIX.

101. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, XIX/XX.

102. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, pocz.XIX.

ZEGNIEWO

103. DZWONNICA, mur., 1929.

104. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

- a. dwór, Nr 48, ob. częściowo kaplica, mur., 1 poł.XIX,
- b. rządówka ob. dom mieszkalny nr 49, mur. poł XIX,
- c. budynek mieszkalny i inwentarski ob. dom nr 46, mur., poł. XIX,
- d. spichlerz i stajnia, ob., budynek mieszkalny nr 47, mur. poł. XIX,
- e. owczarnia, ob. dom mieszkalno-gospodarczy nr 50, mur. 2 poł. XIX,
- f. owczarnia, ob. dom mieszkalno-gospodarczy nr 51, mur. 2 poł. XIX,
- g. budynek mieszkalny i inwentarski nr 52, mur. poł. XIX,
- h. stajnia, ob. dom nr 53, mur., 1883,
- i. budynek gospodarczy przy dworze, mur. 2 poł. XIX,

105. POCZTA, Nr 10, mur., 1913.

106. NADLEŚNICTWO, ob. dom Nr 30, mur., k.XIX, ob. rozebrany

107. PIEKARNIA, ob. dom Nr 21, mur., pocz.XX.

108. DOM Nr 11, mur., pocz.XX.

109. DOM Nr 15, mur., 2 poł.XIX.

110. DOM Nr 16, mur., pocz.XX.

111. DOM Nr 17/18, mur., 3 ćw.XIX.

112. DOM Nr 21, mur., pocz.XX.

113. DOM Nr 22, mur., pocz.XX.

114. DOM Nr 41, mur., pocz.XX.

115. DOM Nr 55, mur., pocz.XX.

116. DOM Nr 57, mur., pocz.XX.

117. DOM Nr 61, mur., 2 poł.XIX.

118. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł.XIX.

ŻABOSTOWO

119. BUDYNEK STRAŻY GRANICZNEJ, mur., ok.1930.

W minionym okresie z ewidencji zabytków zostały wykreślone niżej wymienione obiekty:

- dom nr 90 w Morzewie; zarządzenie nr 37/WEZ/2014 z dnia 22.05.2014 r.
- budynek gospodarczy (dawniej stajnia), budynek owczarni (budynki po zespole folwarku proboszczowskiego) w Śmiłowie ul. Kościelna 1; zarządzenie nr 26/WEZ/2016 z dnia 13.05.2016 r.

- budynek mieszkalny nr 36 w Zelgniewie; zarządzenie nr 15/Pi/WEZ/2017 z dnia 29.08.2017 r.
- młyn ze spichlerzem w Śmiłowie; zarządzenie nr 19/Pi/WEZ/2017 z dnia 3.11.2017 r.
- budynek gorzelni w Śmiłowie; zarządzenie nr 20/Pi/WEZ/2017 z dnia 3.11.2017 r.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).

Na terenie gm. Kaczory zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego znajdują się w niżej wymienionych kościołach:

- kościół p.w. .św. Małgorzaty i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie; decyzja nr Po Wr-5131.6217.2014 z dnia 06.08.2014 r. (nr rejestru 359/Wlkp/B) – 34 pozycje
- kościół p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie; decyzja nr Po-WR.5131.10242/2015 z dnia 23.12.20115 r. (nr rejestru 434/Wlkp/B – 26 pozycji.

W wojewódzkiej ewidencji zabytków znajduje się wyposażenie niżej wymienionych kościołów:

- kościół p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach – 4 pozycje
- kościół p.w. św. Piotra i Pawła w Dziembowie – 4 pozycje

3.4. Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki kulturowe, parki krajobrazowe – wykaz).

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3, pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej cytowana wyżej ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz krajobrazów kulturowych (art. 6 ust. 1, pkt. 1 lit. a i b). Ochrona krajobrazu kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego wynikających ze stosownych przepisów o ochronie przyrody.

Obszar gminy Kaczory posiada w swoich granicach terytorialnych obszar chronionego krajobrazu, program Natura 2000, ponadto na terenie gminy ustanowiony jest rezerwat przyrody.

- **Obszar chronionego krajobrazu „Dolina Noteci”**
- **Obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Waleckie i Dolina Gwdy”**
- **Natura 2000 – Dolina Noteci 5/7 PLH30004**

Na terenie gminy Kaczory przebiega fragment północnej granicy specjalnych obszarów ochrony siedlisk objętych programem Natura 2000, która przebiega na pd. od miejscowości: Dziembowo, Krzewina, Morzewo, Rządkowo, Prawomyśl

- **Rezerwat przyrody „Torfowisko Kaczory”**, Monitor Polski Nr 35, poz. 301 z 1994 r. Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest rozporządzenie nr 24/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 24.09.2007 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Torfowisko Kaczory” (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 123, poz. 2401).

3.5. Zabytki archeologiczne.

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem(art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe i obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące i skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Na terenie gminy Kaczory znajdują się 3 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie. Wszelkie działania podejmowane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają udzielenia pozwolenia na podejmowanie działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków. a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT	NR I DATA WPISU
-------------	------------	--------	-----------------

			DO REJESTRU
Morzewo, stan. 1	38-27/14	cmentarzysko kultury pomorskiej	654/A z dnia 25.06.1969 r.
Rzadkowo, stan. 8	35-28/10	grodzisko	A-284/1638 z dnia 09.12.1974 r.
Zelgniewo	35-28/151	cmentarzysko kurhanowe	47/Wlkp/A z dnia 15.01.2001 r.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Na terenie gminy zarejestrowano 5 stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT
Rzadkowo, stan. 8	35-28/10	grodzisko
Zelgniewo	35-28/151	cmentarzysko kurhanowe
Śmiłowo, stan. 27	37-26/66	cmentarzysko kurhanowe
Kaczory, stan.7	37-27/3	cmentarzysko kurhanowe
Kaczory, stan.6	38-27/62	cmentarzysko kurhanowe

Archiwum WUOZ Poznań, Delegatura w Pile

3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Gmina Kaczory leży w obrębie trzech mezoregionów: Pojezierze Krajeńskie, Dolina Gwdy i Dolina Środkowej Noteci. Pod względem morfologicznym jest rozległą

wysoczyzną, dość znacznie pofałdowaną, rozciętą rynnami jezior i dolinami małych cieków wodnych. Po względem ukształtowania powierzchni gminę Kaczory można podzielić na dwie zasadnicze części: powierzchnię na północ od pradoliny, którą stanowi wysoczyzna z ciągiem czołowo morenowych wzgórz i pagórków oraz południową część gminy, którą stanowi obniżenie pradoline. Krawędź wysoczyzny jest mocno porożciniana stromymi dolinami bocznymi, między innymi w Dziembowie, Krzewinie i Morzewie.

Teren ten w pradziejach nie był zbyt atrakcyjny osadniczo, między innymi z powodu pokrycia zwartym kompleksem lasów. Rozmieszczenie pozostałości osadnictwa jest nierównomierne i wykazuje wyraźną zależność od sieci hydrograficznej. Stanowiska położone są głównie przy krawędziach wykształconych dolin cieków. Na wysoczyznach występuje mniej pradziejowych stanowisk archeologicznych, przy większym udziale stanowisk wczesno i późnośredniowiecznych, przy czym zawsze w pobliskim sąsiedztwie cieków lub ich dolin.

Stanowiska usytuowane są nad małymi jeziorami - jak Bagienne, Czarne, Piaseczno, Zabłocie. W Śmiłowie wyraźne zagęszczenie osadnictwa pradziejowego szczególnie w zakresie epoki kamienia i okresu wpływów rzymskich rysuje się wokół cieku wpadającego do jeziora Kopcze oraz wokół jeziora Jaracz. Stanowiska archeologiczne występują także wokół zabudowań wsi Kaczory, Krzewina i Zelgniewo. Wyraźne skupisko pozostałości po dawnym osadnictwie odnotowuje się w okolicy wsi Zelgniewo i Brodnej, wokół rozciągających się tam cieków wodnych i podmokłych łąk. Uwzględniając chronologię osadnictwo trwało nieprzerwanie na tym obszarze od mezolitu, poprzez neolit i epokę brązu aż do średniowiecza włącznie.

Najstarsze ślady osadnictwa związane są z okupowaniem przez krótkotrwałe obozowiska mezolitycznych społeczności myśliwsko – rybackich krawędzi małych dolin między innymi w pobliżu wsi Brodnej i Rzadkowo. Wśród punktów osadniczych z okresu brązu i żelaza szczególną wartość reprezentują osady ludności kultury łużyckiej i pomorskiej w okolicach Zelgniewa i Brodnej i Morzewa. Uwagę zwraca osadnictwo z okresu wpływów rzymskich w rejonie Zelgniewa. W okresie średniowiecza kształtuje się obecny układ miejscowości, stąd koncentracja osadnictwa średniowiecznego w większości miejscowości jak Morzewo, Rzadkowo, Dziembowo, Zelgniewo. Osadnictwo średniowieczne dokumentują zarówno obiekty o niedużym rozrzucie ułamków ceramicznych jak też obiekty rozległe, o wielocentrycznych układach materiału archeologicznego jak wokół Dziembowa i Morzewa, stanowiące niewątpliwie pozostałości średniowiecznych wsi. Wokół Brodnej osadnictwo wczesnośredniowieczne i

średniowieczne należy wiązać z trzebieżą lasów, które dopiero w XIV i XV wieku przybrało większe rozmiary.

3.5.3.1. Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków

GMINNA EWIDENCJA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH GMINY KACZORY

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP i nr na obszarze (zespół stanowisk)
1	Morzewo	38-27/14 Cmentarzysko kultury pomorskiej Nr rejestru 654/A z dn. 25.06.1969 r.
2	Rzadkowo	35-28/10 Grodzisko stożkowe Nr rejestru A-284/1638 z dn. 09.12.1974 r.
3	Zelgniewo	35-28/151 Cmentarzysko kurhanowe Nr rejestru 47/Wlkp/A z dn. 15.01.2001 r.
4	Kaczory	38-27/56 średniowieczne i nowożytnie nawarstwienia kulturowe historycznej zabudowy wsi
5	Śmiłowo	37-27, 37-28 średniowieczne i nowożytnie nawarstwienia kulturowe historycznej zabudowy wsi
6	Zelgniewo	35-28/140,141,142,143,144,145,146,147,148,149,150
7	Zelgniewo	36-28/11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31
8	Zelgniewo	36-28/1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
9	Brodna Śmiłowo Zelgniewo	36-28/140,141,142,143,144,145,146,147,148,149,150,151,152,153,154,155,156,157,176,177,178, 179,180,181,182,183,198,199 36-28/186,187,188 36-28/33,34,35,36,37,38,39,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54,55,56,57,200
10	Brodna Brodna	36-27/4,5,6,7 36-28/165,166,167,168,169,170
11	Brodna	36-28/158,159,160,161,162,163,164,171,172,173,174,175
12	Brodna	36-27/1
13	Brodna	36-27/2
14	Brodna	36-27/3
15	Brodna	36-27/9
16	Śmiłowo Śmiłowo	37-27/6,7,8,9,10,11 37-28/48
17	Śmiłowo	37-27/2
18	Śmiłowo	37-27/4
19	Śmiłowo	37-27/13,14,15,16,22
20	Śmiłowo	37-27/23,24

21	Jeziorki	37-27/12
22	Śmiłowo	37-28/46,49,50
23	Śmiłowo	37-28/44
24	Śmiłowo	37-28/40,41,42,43
25	Śmiłowo	37-28/45,51,122
26	Śmiłowo	37-27/5
	Śmiłowo	37-28/52,53,54,55,56,57,58,59,60,61,62,63,64,67,68
27	Śmiłowo	37-27/1
28	Kaczory	37-27/17
29	Kaczory	37-27/18
30	Kaczory	38-27/57,61
31	Kaczory	38-27/107,108
32	Równopole	37-27/19,20,21
	Równopole	38-27/97
33	Równopole	38-27/55,96,103,104,105,106
34	Krzewina	38-27/1
	Morzewo	38-27/23,24,29,37,38,39,42,89
35	Morzewo	38-27/20,21,22,25,26,27,28,40,41,43,90
	Rzadkowo	38-27/13,15,18,19,44,45,46,47,48,95
36	Krzewina	38-27/30,31,32,33,34,35
	Morzewo	38-27/10
37	Krzewina	38-27/83
		38-27/2,3,4,5,6,7,85,86,87
38	Morzewo	38-27/8,9,10,11,12,88
39	Morzewo	38-27/60
40	Morzewo	38-27/99,100,101,102
41	Dziembowo	38-27/36,79,80,81
42	Dziembowo	38-27/77,78
43	Dziembowo	38-27/75,76
44	Dziembowo	38-27/49,50,51,52,58,59,67,68,69,70,71,72,73
45	Dziembowo	38-27/53
46	Dziembowo	38-27/98
47	Dziembowo	38-26/40,41,42
48	Rzadkowo	38-28/3,6,36,37,54
49	Rzadkowo	38-28/10,11,12,13,14,15,33,34,35,38,39,40,41,87

50	Rzadkowo	38-27/16,17
	Rzadkowo	38-28/7,30,31,32
51	Rzadkowo	38-28/8,9,18,43,44,80,81,82,83,84,85,86

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
BRODNA	CMENTARZ EWANGELICKI	3
DZIEMBOWO	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. PIOTRA I PAWŁA	4
DZIEMBOWO	PARK	3
KACZORY	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW.ANDRZEJA BOBOLI TEREN PRZYKOŚCIELNY KAMIENNE OGRODZENIE	4
KACZORY	CMENTARZ EWANG./KATOLICKI	3
KRZEWINA	PARK	3
MORZEWO	KOŚCIÓŁ P.W. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO	4
MORZEWO	MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ	4
MORZEWO	CMENTARZ KATOLICKI	4
PRAWOMYŚL	CMENTARZ EWANG./KATOLICKI	4
ŚMIŁOWO	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW.MAŁGORZATY	4

Źródło: Raport o stanie zabytków gminie Kaczory –Piła, maj 2004 r.

LEGENDA:

1. Bardzo zły
2. Zły
3. Dostateczny
4. Dobry
5. Bardzo dobry
6. Bardzo dobry

- Kościół parafialny rzymsko - katolicki p.w. Piotra i Pawła w Dziembowie (własność kościelna) z 1873 r. wraz z skromnym wyposażeniem znajduje się w dość dobrym stanie technicznym po przeprowadzonym remoncie dachu wykonanym w 1989 roku. W 2005 r. wykonano nową aranżację wnętrza. Obecnie budynek wymaga założenia izolacji poziomej, naprawy obróbek blacharskich i rynien, usunięcia cementowych fugowań ścian zewnętrznych i wykonanie nowych wapiennych.
- Dawny zbór ewangelicki obecnie kościół rzymsko - katolicki p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach (własność kościelna) z 1912 r. znajduje się w stanie wymagającym dokonania zabezpieczeń przed dalszym niszczeniem, w 2017 r. wykonano częściowe odwodnienie. Obecnie przygotowywana jest dokumentacja projektowa w celu wykonania na podstawie wymaganych zezwoleń prac konserwatorskich.
- Kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie (własność kościelna) z 1908 r. jest w dobrym stanie technicznym. W końcu lat 80-tych XX w. na sklepieniu i murach obwodowych kościoła odnotowano istnienie zarysowań, proces ten pogłębiał się wraz z upływem lat. Kościół znajdował się w złym stanie technicznym wymagającym niezwłocznego remontu. Na podstawie opracowanej przez dra Lecha J. Engela z ekspertyzy o stanie technicznym zawierającej program naprawczy ww. kościoła i przystąpiono do prac budowlanych. Na wykonanie powyższych prac Parafia uzyskała stosowne pozwolenie. W pierwszej kolejności wykonano zabezpieczenia ścian przed dalszym wychylaniem się, wyeliminowano działanie rozporu więźby dachowej na ściany, w miejscach pęknięć zrobiono scalenia i wzmocnienia sklepień i ścian wraz z remontem wieży oraz z wymianą i ujednoliceniem pokrycia dachu.
- Kościół parafialny p. w św. Małgorzaty i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie (własność kościelna) zbudowany w latach 1903-05 posiadający jednolite neogotyckie wyposażenie. Około 1976 roku zostało wymienione pokrycie wieży z dachówki na blachę miedzianą. W 1988 r. przeprowadzono renowację drewna, polichromii posągów w ołtarzach, ławkach konfesjonałów i prospekcie organowym przez warsztat

stolarsko snycerski M. Byczyńskiego z Wyrzyska. Obiekt znajduje się w stanie dobrym. W latach 2013 – 2014 wykonano wymianę pokrycia dachu.

- Parki w Dziembowie (własność Skarb Państwa, w trwałym zarządzie Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Nadleśnictwo Kaczory) i Krzewinie (własność prywatna) znajdują się w stanie dostatecznym ich granice i układ kompozycyjny w znacznej mierze się zachowały. Wymagają bieżących prac pielęgnacyjno-rewaloryzacyjnych. Na terenie parku w Dziembowie znajdował się pałac, który w chwili obecnej nie istnieje.
- Cmentarze na terenie gminy znajdują się w znacznym stopniu w dostatecznym stanie. Cmentarz w Prawomyślu (własność kościelna) i w Kaczorach (własność kościelna) jest po wycince samosiewów w części ewangelickiej. Na cmentarzu w Prawomyślu wykonano nowe ogrodzenie oraz uporządkowano teren. Pozostałe nieczynne cmentarze, a więc w: Brodnej (własność Skarbu Państwa), Śmiłowie, Morzewio (własność gminy) wymagają większych prac zarówno sanitarno - porządkowych jak i rewaloryzacyjnych.
- Miejsce Pamięci Narodowej na Wzgórzach Morzewskich (własność Skarb Państwa w trwałym zarządzie Państwowe Gospodarstwo Leśne, Lasy Państwowe, Nadleśnictwo Kaczory) położone na obrzeżach wsi Morzewo związane z rozstrzelaniem 41 mieszkańców powiatu chodzieskiego w dniu 7 listopada 1939 r. znajduje się w stanie dobrym. W latach 2003-2004 wykonano na jego terenie prace remontowe a w 2012 r. pod wzgórzem wymieniono tablicę na kamień upamiętniający. Każdego roku wykonywane są prace porządkowe przez młodzież szkolną. W 2015 r. odnowiono na pomniku napisy poległych. W 2018 r. planowane jest wykonanie robot budowlanych i prac zabezpieczających to miejsce.

Wszystkie prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.

Ochroną konserwatorską objęte są następujące zespoły zabytków ruchomych, które znajdują się one w stanie dobrym i dostatecznym:

- zespół jednolitego neobarokowego wyposażenia z ok. 1908 r. kościoła par. p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie – zaewidencjonowano 29 obiektów, między

innymi: ołtarz główny i boczne wraz z obrazami i rzeźbami, prospekt organowy, ambona, chrzcielnica, konfesjonały, witraże, polichromie;

- pojedyncze obiekty w kościele p.w. św. Piotra i Pawła w Dziembowie – zaewidencjonowano 4 obiekty;
- zespół jednolitego neogotyckiego wyposażenia z pocz. XX w. kościoła par. p.w. św. Małgorzaty i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie – zaewidencjonowano 16 obiektów, między innymi: ołtarz główny i boczne, chrzcielnica, witraże, konfesjonały;
- pojedyncze obiekty w kościele par. p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach – zaewidencjonowano 4 obiekty;
- pojedyncze obiekty w kościele par. p.w. MB Anielskiej w Rzadkowie – zaewidencjonowano 2 obiekty;

Razem – 66 obiektów.

Do najciekawszych wystrojów obiektów sakralnych należy neogotyckie wyposażenie kościoła św. Małgorzaty i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie i neobarokowe kościoła p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie.

4.1.3. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2017 r., poz. 2187 z późn. zm.) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z

przyspieszonego rozwoju gospodarczego– jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Historyczna zabudowa wsi Kaczory, Morzewo, Rzadkowo, Dziembowo, Zelgniewo, nakazuje szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w ich obrębie.

W celu rzetelnego zadokumentowania stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Każda ingerencja w strukturę stanowiska archeologicznego powoduje jego zniszczenie. Badania archeologiczne pozwalają zadokumentować stanowisko i zabezpieczyć materiał archeologiczny ale nie zapobiegają jego zniszczeniu. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, kopalń kruszywa, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez

inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.

a) nieruchomości

Na terenie gminy Kaczory występuje 19 zewidencjonowanych cmentarzy w tym 6 wpisanych do rejestru zabytków. Jest to najbardziej zagrożony pod względem konserwatorskim obszar. Cmentarze te w przeważającej większości są nieczynne i nie zagospodarowane więc ulegają postępującej degradacji. Niektóre z nich są nieogrodzone stąd pozostałości starych nagrobków i metalowych krat z uwagi na łatwy dostęp oraz na zarośnięcie samosiejkami i licznymi krzewami są zagrożone kradzieżą

Gmina Kaczory posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące następujące miejscowości lub ich fragmenty: Morzewo, Krzewina, Dziembowo, Zelgniewo, Rzadkowo, Kaczory, Śmiłowo, Jeziorki i Dziembówko. Nie posiada natomiast ogólnego planu będącego prawem miejscowym. W miejscowościach Morzewo, Krzewina, Dziembowo, Kaczory, Śmiłowo, Jeziorki, Dziembówko wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej oraz zamieszczono spisy obiektów będących w ewidencji WWKZ. Pozostałe miejscowości nie posiadają miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Fakt ten z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest istotnym zagrożeniem dla zabytków nieruchomości figurujących w ewidencji WWKZ. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pozostałe - wpis do rejestru zabytków, dotyczy nielicznej grupy obiektów w gminie Kaczory, zaś uznanie za pomnik historii i utworzenie parku kulturowego, obecnie gminy nie dotyczy. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony historycznych założeń ruralistycznych, zespołów folwarcznych, wspomnianych wyżej cmentarzy i parków nie wpisanych do rejestru zabytków oraz pojedynczych obiektów architektury spowodować może nieodwracalne, daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe oraz architektoniczne krajobrazu kulturowego gminy. Znacznym zagrożeniem dotyczącym układów ruralistycznych wsi jest degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Wymiana historycznej tkanki budynków w postaci oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, ceramicznego pokrycia dachowego, a także pozbawianie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych, powiększanie otworów okiennych lub ich

zamurowywanie oraz nieharmonijna rozbudowa negatywnie wpływa nie tylko na same obiekty ale także na historyczny wygląd zabudowy wsi .

W przypadku braku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustalenia dotyczące ochrony zabytków powinny nastąpić w wydawanych decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

b) ruchomych

W stosunku do najcenniejszych zabytków ruchomych w gminie znajdujących się w kościołach największym zagrożeniem są pożary oraz kradzieże.

c) archeologicznych

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie gminy Kaczory, są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szeroko płaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje:

- Budowa studni głębinowej w Morzewie
- Budowa dróg w Śmiłowie, Zelgniewie, Jeziorkach,
- Uzbrojenie terenu pod budownictwo mieszkaniowe w Kaczorach, Śmiłowie i Jeziorkach
- Budowa studni głębinowej w Kaczorach
- Baza turystyczna nad jeziorem Kopcze z zagospodarowaniem terenu
- Budowa drogi nad łąkami Prawomyśl – Dziembówko z wjazdami do Rzadkowa, Morzewa i Dziembowa.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wytycznych konserwatorskich zawartych w decyzjach i opiniach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ochroną objęte są nawarstwienia kulturowe najstarszych wsi Śmiłowa i Zelgniewa powstałych od XV w., reprezentujących ulicowe układy oraz Morzewo, wieś owalnica założona w 1578r.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (wynikająca ze studium ochrony zabytków nieruchomych i dziedzictwa archeologicznego).

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kaczory została przyjęta uchwałą Nr XX/160/2017 Rady Gminy Kaczory z dnia 22 maja 2017 roku.

- W rozdziale 2 zatytułowanym „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego” w podrozdziale 4.1 zawarto zarys historyczny gminy Kaczory i jej poszczególnych miejscowości.
- W podrozdziale 4.3. omówiono obiekty objęte ochroną.
- W podrozdziale 4.4. przedstawiono stanowiska archeologiczne.

- **zapisy dotyczące ochrony konserwatorskiej obiektów wpisanych do rejestru zabytków:**

„Na mocy przepisów o ochronie zabytków w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych... Studium wskazuje obszary objęte strefami ochrony konserwatorskiej „A”, „B” i „W”, obejmujące tereny posiadające wartości kulturowe i krajobrazowe”.

- **zapisy dotyczące ochrony konserwatorskiej obiektów znajdujących się w ewidencji WKZ**

„W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dla miejscowości Kaczory i Śmiłowo , wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące historyczne centra wsi oraz oznaczono obiekty wpisane do rejestru i w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków...Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony historycznych założeń rualistycznych, zespołów folwarcznych, wspomnianych wyżej cmentarzy i parków nie wpisanych do rejestru zabytków oraz pojedynczych obiektów architektury spowodować może nieodwracalne, daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe oraz architektoniczne krajobrazu kulturowego gminy”.

- **zapisy dotyczące ochrony zabytków archeologicznych**

„W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z WKZ. Aktualnym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piśnic i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka”.

- **postulaty konserwatorskie**
 - dla wsi Dziembowo, Morzewo i Rzadkowo ochronę dobrze zachowanych historycznych układów przestrzennych
 - dla wsi Śmiłowo zachowanie układu drożnego o średniowiecznej metryce
 - ochrona ekspozycji terenów nadnoteckich w Morzewie i Rzadkowie.
- W rozdziale II. Podrozdziale 9. omówiono uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie odrębnych przepisów – obszar chronionego krajobrazu, rezerwat przyrody, pomniki przyrody, lasy ochronne, gleby wysokich klas bonitacyjnych, obszary udokumentowanych złóż kopalin, obszary ochrony wód podziemnych.

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Kaczory

Gmina Kaczory nie posiada Gminnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Obowiązujące wymienione niżej miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości w gminie, zawierają zapisy pozwalające na ochronę zabytków nieruchomych i archeologicznych. Są to:

- 1) uchwała XXIX/161/2005 Rady Gminy Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Morzewo – gmina Kaczory
 - w planie wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej obejmującą nawarstwienia kulturowe średniowiecznej wsi i stanowisko archeologiczne nr 3 oraz wprowadzono zapis „dla całego obszaru objętego planem przed uzyskaniem pozwolenia na budowę wprowadza się obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich prac ziemno budowlanych. W tej strefie obowiązuje inwestora wykonanie prac archeologicznych podczas robót ziemnych w obrębie wykopów budowlanych, których zakres określi WKZ droga decyzji”

2) uchwała XXIX/162/2005 Rady Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Krzewina

- w planie wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej dla terenu MN 7, MN 8 oraz KDW 1 oznaczonej na rysunku nr 2, w której ochronie konserwatorskiej podlega stanowisko archeologiczne nr 30 wg. archeologicznego zdjęcia Polski 38-27. Przed uzyskaniem pozwolenia na budowę wszelkie prace ziemne i budowlane tutaj prowadzone wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W strefie tej nakłada się na inwestora obowiązek uzgadniania planowanych robót ziemnych w obrębie wykopów budowlanych, które WKZ określi drogą decyzji.
- z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie innych stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

3) uchwała XXIX/163/2005 Rady Gminy Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Dziembowo, gmina Kaczory

- w planie wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej dla obszaru nim objętego. W tej strefie ochronie podlegają nawarstwienia kulturowe średniowiecznej wsi – na obszarze 38 -27 wg. Archeologicznego Zdjęcia Polski 9 stanowisko 53). Na w/w obszarze objętym planem (z wyjątkiem terenu położonego przy drodze prowadzącej do Kaliny) wprowadza się obowiązek: przed uzyskaniem pozwolenia na budowę uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich prac ziemno - budowlanych. W strefie tej nakłada się na inwestora obowiązek uzgadniania planowanych robót ziemnych w obrębie wykopów budowlanych, które WKZ określi drogą decyzji.
- z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie innych stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji

natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

- na obszarze objętym planem nie występują inne zewidencjonowane obiekty objęte ochroną konserwatorską.
- 4) uchwała XXIX/164/2005 Rady Gminy Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Zelgniewo gmina Kaczory
- w obszarze objętym planem nie występują zewidencjonowane obiekty objęte ochroną konserwatorską. Z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- 5) uchwała XXIX/165/2005 Rady Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Morzewo – droga do Kaczor, gmina Kaczory
- w planie wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej, której ochronie podlegają nawarstwienia kulturowe średniowiecznej wsi na terenie objętym planem, określonym w rysunku MN 6 i przyległym do niego terenom rolnym oznaczonym R i stanowisko archeologiczne nr 29 9 wg Archeologicznego Zdjęcia Polski oraz wprowadzono obowiązek „przed uzyskaniem pozwolenia na budowę uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich prac ziemno budowlanych. Wykonanie prac archeologicznych podczas robót ziemnych w obrębie wykopów budowlanych, których zakres określi WKZ droga decyzji”
 - Z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie innych stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje

przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

- na obszarze objętym planem nie występują inne zewidencjonowane obiekty objęte ochroną konserwatorską
- 6) uchwała XXIX/166/2005 Rady Gminy Kaczory z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Nr 61 z dn. 5 maja 2006 r. poz. 1630) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Rządkowo – droga do Morzeza, gmina Kaczory
- w obszarze objętym planem nie występują zewidencjonowane obiekty objęte ochroną konserwatorską. Z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- 7) uchwała XVI/93/2008 Rady Gminy Kaczory z dnia 27 sierpnia 2008 r. (Dz. Urz. Nr 172 z dn. 16.10.2008 r. poz. 2867) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kaczory
- na terenie objętym planem wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej obejmującą historyczne centrum wsi, na planie oznaczono jej zasięg, obiekty wpisane do rejestru i w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W tekście planu wymieniono obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz pozostałe budynki objęte ochroną konserwatorską oraz wprowadzono zapisy ... „W przypadku przebudowy lub remontu w/w budynków zakazuje się montażu okien z PCV, zmiany podziału okien oraz zmiany rozmieszczenia okien i otworów drzwiowych w elewacjach budynku a także wymiany pokrycia dachowego na blachę dachówkopodobną; instalowanie tablic i reklam wymaga zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wykończenie zewnętrzne budynków w strefie ochrony konserwatorskiej winno być kontynuacją tradycyjnych technik budowlanych”

- Ochrona konserwatorska zabytków archeologicznych obejmuje: historyczne centrum wsi Kaczory , na terenie którego ochronie podlegają starożytne i, średniowieczne i nowożytne nawarstwienia kulturowe oraz zewidencjonowane stanowiska archeologiczne stwierdzone na podstawie Archeologicznego Zdjęcia Polski 38-27 i wymienione w tekście planu oraz oznaczone na rysunku planu. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek) przed uzyskaniem pozwolenia na budowę), uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem lub zabudowywaniem terenu, celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych na w/w obszarach. Z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- 8) uchwała VI/39/2007 Rady Gminy Kaczory z dnia 25 maja 2007 r. (Dz. Urz. Nr 129 z 10.09.2007r. poz. 2937)w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Śmiłowo, gmina Kaczory
- na terenie objętym planem wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej obejmującą historyczne centrum wsi, na planie oznaczono obiekty wpisane do rejestru i w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W tekście planu wymieniono kościół św. Małgorzaty jako wpisany do rejestru zabytków oraz pozostałe budynki objęte ochroną konserwatorską oraz wprowadzono zapisy ... „Roboty budowlane w w/w obiektach wymagają opinii Wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wykończenie zewnętrzne budynków w strefie ochrony konserwatorskiej winno być kontynuacją tradycyjnych technik budowlanych”
 - ochrona konserwatorska zabytków archeologicznych obejmuje: historyczne centrum wsi Śmiłowo, na terenie którego ochronie podlegają starożytne i, średniowieczne i nowożytne nawarstwienia kulturowe oraz zewidencjonowane stanowiska wymienione w tekście planu stwierdzone na podstawie Archeologicznego Zdjęcia Polski 37-27 i stanowiska ustalone przez

wojewódzkiego konserwatora zabytków, które także oznaczono na rysunku planu. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek) przed uzyskaniem pozwolenia na budowę), uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem lub zabudowywaniem terenu, celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych na w/w obszarach. Z uwagi na intensywne zasiedlenie terenów gminy w minionych epokach niewykluczone jest także występowanie stanowisk archeologicznych dotychczas nie rozpoznanych na pozostałych terenach objętych planem; w sytuacji natrafienia podczas prac ziemnych na znaleziska, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkiem, należy o tym niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, wstrzymać prace ziemne, a następnie zabezpieczyć znalezisko przed zniszczeniem – zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

9) uchwała Nr XXI/131/2009 Rady Gminy Kaczory z dnia 17 kwietnia 2009 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 108, poz. 1767 z dnia 1.06.2009 r.) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Zelgniewo – rejon drogi do Piły

- dla ochrony dziedzictwa archeologicznego, na obszarze objętym planem, wymagane jest zgłoszenie prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem lub zabudową terenu – do WWKZ w celu ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.

10) uchwała Nr IV/16/2011 Rady Gminy Kaczory z dnia 7 lutego 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 120, poz. 190 z dnia 4.05.2011 r.) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Dziembówko

- dla ochrony dziedzictwa archeologicznego, na obszarze objętym planem wymagane jest zgłoszenie przez ziemnych związanych z zagospodarowaniem lub zabudową terenu do właściwego konserwatora zabytków w celu ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi

Ponadto ustalono strefę ochrony archeologicznej, w której ustalono

- w sytuacji prowadzenia prac ziemnych, konieczność przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych lub archeologiczno-architektonicznych, za pozwoleniem właściwego konserwatora zabytków

- uzgodnienie wszelkich zamierzeń inwestycyjnych związanych z prowadzeniem prac ziemnych z właściwym konserwatorem zabytków, co do konieczności ich prowadzenia pod nadzorem archeologicznym i za pozwoleniem konserwatora zabytków

11) uchwała Nr VII/49/2011 Rady Gminy Kaczory z dnia 1 lipca 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 229, poz. 3689 z dnia 26.08.2011 r.) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Jeziorki – obszar wschodni

- ochroną konserwatorską na obszarze planu objęto budynki mieszkalne nr 22, nr 24, nr 27 oraz dzwonnice z kapliczką. Do wymienionych obiektów mają zastosowanie przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz prawa budowlanego.

12) uchwała Nr XIV/101/2012 Rady Gminy Kaczory z dnia 15 czerwca 2012 r.(Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 13.08.2012 r., poz.3538) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Krzewina- rejon drogi do Dziembowa

- dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego istnieje obowiązek prowadzenia przy realizacji inwestycji badań archeologicznych, zakres których określi pozwolenie WWKZ na badania archeologiczne które należy uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę.

13) uchwała Nr XIV/95/2012 Rady Gminy Kaczory z dnia 15 czerwca 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2012 r., poz. 3539 z dnia 13.08.2012 r.) w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Morzewo – południowo-zachodnia część

- w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, ze względu na lokalizację całego obszaru objętego planem w strefie OW ochrony konserwatorskiej, w sytuacji prowadzenia prac ziemnych ustala się prowadzenie badań archeologicznych na warunkach obowiązujących w odrębnych przepisach.

14) uchwała Nr XVI/108/2012 Rady Gminy Kaczory z dnia 14 września 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2012 r. poz. 4549 z dnia 26.10.2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kaczory – środkowa część ul. Dziembowskiej

- obszary objęte planem znajdują się w strefie ochrony konserwatorskiej
- dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego istnieje obowiązek kulturowego istnieje obowiązek prowadzenia przy realizacji inwestycji badań

archeologicznych, zakres których określi pozwolenie WWKZ na badania archeologiczne, które należy uzyskać przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.

15) uchwała Nr XVII/111/2012 Rady Gminy Kaczory z dnia 26 października (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2012 r. , poz. 6373 z dnia 20.12.2012 r.) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kaczory – rejon ul. Leśnej

- w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w sytuacji prowadzenia prac ziemnych, ustala się prowadzenie badań archeologicznych na warunkach określonych w odrębnych przepisach.

16) uchwała Nr XXIV/174/2013 Rady Gminy Kaczory z dnia 18 października 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2013 r., poz. 6701 z dnia 29.11.2013 r.) w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Śmiłowo – rejon Osiedla Leśnego

- ze względu na występowanie stanowiska archeologicznego, w sytuacji prowadzenia prac ziemnych, ustala się prowadzenie badań archeologicznych, na warunkach określonych w przepisach odrębnych
- dobra kultury współczesnej należy poddać ochronie na warunkach określonych w przepisach odrębnych.

17) Uchwała Nr XX/113/2013 Rady Gminy Kaczory z dnia 22 marca 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2013 r., poz. 3242 z dnia 26.04.2013 r.) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Zelgniewo – rejon drogi do pól

- teren objęty planem znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, będących pod ochroną konserwatorską,
- dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego podczas prac przy realizacji inwestycji związanych z zabudową i zagospodarowaniem przedmiotowego terenu, ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi,
- budynek mieszkalny nr 49 (dawna rządówka) stanowi obiekt objęty formą ochrony zabytków, dla którego mają zastosowanie przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz prawa budowlanego.

18) Uchwała Nr XXIV/170/2013 z dnia 18 października 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. poz. 6474 z dnia 20.11.2013 r.) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kaczory – południowo-zachodnia część ul. Chodzieskiej

- w zakresie zasad dziedzictwa kulturowego i zabytków w sytuacji prowadzenia prac ziemnych ustala się prowadzenie badań archeologicznych, na warunkach określonych w przepisach odrębnych.
- 19) uchwała Nr XXIII/162/2013 Rady Gminy Kaczory z dnia 30 sierpnia 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. poz. 5565 z dnia 14.10.2013 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kaczory – rejon ulicy Gajowej
- ustala się ochronę zabytków w strefie stanowisk archeologicznych, wskazanych na rysunku planu,
 - dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego podczas prac przy realizacji inwestycji związanych z zabudową i zagospodarowaniem terenu, ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- 20) uchwała Nr XXVII/190/2014 z dnia 28 lutego 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2015 r. poz. 1455 z dnia 12.03.2015 r.) w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kaczory – rejon ogródków działkowych
- w sytuacji prowadzenia prac ziemnych, ustala się prowadzenie badań archeologicznych, na warunkach określonych w przepisach odrębnych,
 - dobra kultury współczesnej należy poddać ochronie na warunkach określonych w przepisach odrębnych.
- 21) uchwała Nr XXVII/192/2014 Rady Gminy Kaczory z dnia 28 lutego 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2014 r., poz. 2707 z dnia 25.04.2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Krzewina w rejonie wsi Kaczory (ul. Chodzieska)
- dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek prowadzenia przy realizacji inwestycji badań archeologicznych, na które należy uzyskać pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków na badania archeologiczne przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.
- 22) uchwała Nr VII/53/2015 Rady Gminy Kaczory z dnia 15 września 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. poz. 5419 z dnia 23.09.2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kaczory – rejon przy ul. Leśnej
- dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, istnieje obowiązek prowadzenia przy realizacji inwestycji badań archeologicznych, na które należy uzyskać pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków na badania archeologiczne przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.

23) uchwała Nr XIII/101/2016 Rady Gminy Kaczory z dnia 17 czerwca 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2016 r., poz. 4087 z dnia 29.06.2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dwutorowej linii elektroenergetycznej 400 kV Bydgoszcz Zachód – Piła Krzewina na odcinku położonym w gminie Kaczory

- w obrębie stref „W” ochrony stanowisk archeologicznych ustala się nakaz prowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji związanych z zagospodarowaniem terenu, w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz nakaz uzyskania pozwolenia konserwatorskiego na prowadzenie badań archeologicznych przed uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę zgodnie z przepisami odrębnymi.

24) uchwała Nr XXI/173/2017 Rady Gminy Kaczory z dnia 27 czerwca 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. poz.4880 z dnia 5.07.2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Śmiłowo – rejon ulicy Kaczorskiej

- strefę „W” ochrony stanowisk archeologicznych obejmujące zewidencjonowane stanowiska archeologiczne nr 2, nr 3, obszar AZP 38-27/30, 31, objęte ochroną konserwatorską, które ujęte zostały w gminnej ewidencji zabytków gminy Kaczory, w granicach całego obszaru objętego planem,
- w obrębie strefy „W” stanowisk archeologicznych ustala się:
 - nakaz prowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji związanych z zabudową i zagospodarowaniem terenu, w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków,
 - nakaz uzyskania pozwolenia konserwatorskiego na prowadzenie badań archeologicznych przed uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę zgodnie z przepisami odrębnymi.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem zabytków.

4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Obszar gminy Kaczory posiada w swoich granicach terytorialnych obszar chronionego krajobrazu. Ponadto na terenie gminy ustanowione są użytki ekologiczne i rezerwat torfowiskowy.

Użytki ekologiczne – art. 30 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody podaje definicję użytków ekologicznych: „*Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów (...), jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nie użytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin i zwierząt, w tym miejsca ich sezonowego przebywania lub rozrodu.*”

Użytki ekologiczne zostały ustanowione przez Radę Gminy w 2007 roku i obejmujące tereny szczególnie atrakcyjne dla ekosystemu, o szczególnych walorach krajobrazowych, dla zachowania niezmienionej formy szaty roślinnej i bytujących tam zwierząt; znajdują się one na następujących obszarach:

- ◀ Obręb ewidencyjny Śmiłowo, Leśnictwo Jezioraki, nr oddz. 151p, nr dz.7/5 o powierzchni 0,566 ha, w ewidencji gruntów jest to łąka w rzeczywistości, teren stanowi stałe miejsce bytowania i żerowania żurawia
- ◀ Obręb ewidencyjny Dziembowo, Leśnictwo Kalina, nr oddz. 3336, nr dz.8333/1 o powierzchni 1,04 ha, w ewidencji gruntów jest to łąka w rzeczywistości, teren stanowi stałe miejsce żerowania zwierzyny płowej. Teren w całości położony jest w obszarze chronionego krajobrazu Doliny Noteci.
- ◀ Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr oddz. 43w, nr dz.8041/1 o powierzchni 0,98 ha, w ewidencji gruntów jest to pastwisko
- ◀ Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr 43x, nr dz.8043/1 o powierzchni 0,93 ha, w ewidencji gruntów jest to łąka
- ◀ Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr oddz. 43z, nr dz.8041/1 o powierzchni 0,79 ha, w ewidencji gruntów jest to bagno
- ◀ Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr 43x, nr dz.8043/1 o powierzchni 0,73 ha, co stanowi zbiornik wodny.

Rezerwat torfowiskowy „Torfowisko Kaczory” położone na pn. – wsch. od miejscowości Kaczory o pow. 32,77 ha, utworzony w 1994 roku

Obszar chronionego krajobrazu - Dolina Noteci

Według definicji zawartej w ustawie o ochronie przyrody (art. 26) *obszar chronionego krajobrazu jest terenem chronionym ze względu na: wyróżniające się krajobrazowo tereny o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe w szczególności ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z masową turystyką i wypoczynkiem, lub istniejące albo odtwarzane korytarze ekologiczne.*

65% obszaru gminy Kaczory położone jest w obrębie obszaru chronionego krajobrazu.

- ◀ Południowa część gminy znajduje się w obrębie obszaru chronionego krajobrazu Dolina Noteci. Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 25/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 31 października 2007 r. w sprawie obszaru chronionego krajobrazu *Dolina Noteci*” przebiega fragment północnej granicy chronionego krajobrazu Doliny Noteci w okolicy miejscowości: Zelgniewo i Śmiłowo. Obszar ten obejmuje swym zasięgiem miejscowości gminy położone na południe od nich.
- ◀ Północno zachodnia części gminy położona jest w granicach obszaru chronionego krajobrazu Pojezierze waleckie i Dolina Gwdy.

Europejska sieć ekologiczna Natura 2000 – „Dolina Noteci KOD 5/7 PLH30004

Na terenie gminy Kaczory przebiega fragment północnej granicy specjalnych obszarów ochrony siedlisk objętych programem Natura 2000, która przebiega na pd. od miejscowości: Dziembowo, Krzewina, Morzewo, Rzadkowo, Prawomyśl

Pomniki przyrody - jedna z najstarszych form ochrony wartości przyrodniczych. Według definicji zawartej w ustawie o ochronie przyrody: ”pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów, a w szczególności sędziwych i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych i obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe, jaskinie”

Status pomnika przyrody może nadać wojewoda (rozporządzenie) lub rada gminy (uchwała).

Na terenie gminy Kaczory znajduje się 7 obiektów stanowiących pomniki przyrody:

- 1) **Lipa drobnolistna w Zelgniewie** na terenie należącym do Nadleśnictwa Kaczory, Leśnictwo Zelgniewo, rośnie przy drodze Zelgniewo – Skórka obok osady leśnictwa, uznana za pomnik przyrody w 1957 r.
- 2) **Dąb szypułkowy w Jeziorkach** na obrzeżu sadu owocowego przy młodniku, 200m od zabudowań H. Kralewskiego, uznana za pomnik przyrody w 1981r.
- 3) **Dwa dęby szypułkowe w Śmiłowie** znajdujące się na podwórzu K. Czarneckiego w pobliżu kościoła, uznane za pomnik przyrody w 1982r.
- 4) **Grupa drzew w zabytkowym parku w Dziembowie:**
- dwa dęby szypułkowe i jeden wiąz rosnące w pobliżu boiska sportowego – uznane za pomnik przyrody w roku 1982,
- 5) **Grupa drzew w parku wiejskim w Rzadkowie**

- trzy dęby szypulkowe, jedna lipa drobnolistna, jeden jesion wyniosły w parku wiejskim w Radkowie, uznane za pomnik przyrody w 1982r.

- 6) **Klon położony w obrębie ewidencyjnym miejscowości Kaczory** na terenie Nadleśnictwa Kaczory, leśnictwo Kalina, oddz. 272a, wiek ok. 150 lat, rośnie na skarpie w otoczeniu drzewostanu dębowego w pobliżu starego cmentarza, uznany za pomnik przyrody w 1994 r.
- 7) **Kasztanowiec w miejscowości Brodna** drzewo rośnie na posesji A. Pszczółki, przy drodze Śmiłowo – Zelgniewo, wśród pól, wiek ok. 200 lat, uznana za pomnik przyrody w 1994 r.

4.5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych

- Uwzględnianie zabytków archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy,
- Uwzględnianie przez inwestorów wytycznych dotyczących ochrony dziedzictwa archeologicznego określonych w decyzjach i opiniach wojewódzkiego konserwatora zabytków.

„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- określenie potrzeb w zakresie remontów, prac restauratorskich i ochrony zabytków.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

6.1. Gminna ewidencja zabytków.

6.1.1. Gminna ewidencja zabytków nieruchomych

Gminna ewidencja zabytków nieruchomych została przyjęta Zarządzeniem Nr 17/2018 Wójta Gminy Kaczory z 22 lutego 2018 r.

- systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną
- rozpoznanie i wprowadzanie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów
- włączenie nowych obiektów do gminnej ewidencji oraz usunięcie z gminnej ewidencji powinno odbywać się po uzyskaniu opinii właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

6.1.2. Gminna ewidencja zabytków archeologicznych

Gminna ewidencja zabytków nieruchomych została przyjęta Zarządzeniem Nr 17/2018 Wójta Gminy Kaczory z 22 lutego 2018 r.

- uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji uzyskiwanych od Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach

przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP

- sporządzenie mapy dziedzictwa kulturowego gminy Kaczory z naniesioną lokalizację obiektów i obszarów chronionych oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych, systematycznie uaktualnianą

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. *małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne)*

- sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków
- określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczegółowej lokalizacji z podaniem nr działek geodezyjnych
- przygotowanie wniosków o wpisanie najciekawszych obiektów będących własnością gminy do rejestru zabytków
- nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami w celu utworzenia szlaku kapliczek i krzyży przydrożnych

6.1.4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych

- rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz niniejszego „Programu opieki nad zabytkami gminy Kaczory na lata 2018 – 2021” na stronie internetowej Urzędu Gminy Kaczory, w przypadku gminnej ewidencji zabytków archeologicznych na stronie internetowej gminy zostanie udostępniony jedynie wykaz stanowisk archeologicznych
- zlecenie wykonania tablic informacyjnych dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków
- współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów
- utworzenie na terenie gminy ścieżki dydaktycznej przedstawiającej jego historię, krajobraz i zabytki także te nie wpisane do rejestru zabytków a kształtujące jego przestrzeń i będące świadectwem jego przeszłości i oznakowanie ich tablicami informacyjnymi wykonanymi dla następujących obiektów:

- *architektura - kościoły*: par. p.w. śś. Piotra i Pawła w Dziembowie, kościół p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach, kościół p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie, kościół par. p.w. św. Małgorzaty i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie,.
 - *zabytki techniki*: dworce kolejowe – w Kaczorach i Dziembówku zbudowane na pocz. XX w.,
 - *pomnik*: „Ofiar Gór Morzewskich” rozstrzelanych 07.11.1939 r. 41 mieszkańców pow. chodzieskiego .
 - *krajobraz*: lasy mieszane z jarami i wąwozami w okolicy Kaliny i Dziembowa i krawędź Pradoliny Noteci
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych gminy
 - ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania

6.1.5. *Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego*

- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach na terenie gminy
- wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy i regionu
- informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy, powiatu i województwa
- zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie i powiecie oraz przedstawienie im obiektów zabytkowych

6.1.6. *Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania*

- współdziałanie z Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie informowania właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty

- nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przy czynnym udziale Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków poprzez:
 - rozpowszechnianie wśród nich informacji na temat zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej
 - zbieranie od nich informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie tych faktów w kartach adresowych obiektów
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych
- określenie zasad i możliwości udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków i figurujące w gminnej ewidencji zabytków) w ramach środków zabezpieczonych w budżecie gminy na dany rok (dotacje, ulgi podatkowe)

6.1.7. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków)

Podjęcie próby rozwiązania problemu nieczynnych cmentarzy na terenie gminy Kaczory. Ustalenie w planach zagospodarowania przestrzennego docelowych funkcji cmentarzy poprzez wyszczególnienie, które (najlepiej zachowane z licznymi nagrobkami) pozostaną cmentarzami i objęte zostaną programem rewitalizacji na miarę możliwości finansowych gminy, a które stanowić będą tereny zieleni urządzonej bądź pozostałości po cmentarzach z zachowaniem starodrzewia i ewentualnym zgrupowaniem pozostałości nagrobków w jednym miejscu cmentarza w formie miejsca pamięci lub lapidarium. Co do cennych zachowanych nagrobków i pozostałych elementów cmentarzy przeprowadzić inwentaryzację fotograficzną i opisową we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. W latach 2018-2021 planuje się uporządkowanie cmentarzy ewangelickich w Brodnej, Jeziorkach i cmentarza w Morzewie. Ponadto planuje się wyrównanie każdego roku drogi gruntowej, która jest drogą dojazdową do pomnika „Ofiar Gór Morzewskich” od strony Morzewa.

6.2. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków zespołów i obiektów nieruchomych oraz stanowisk archeologicznych

- współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków archeologicznych województwa wielkopolskiego stanowisk archeologicznych wytypowanych przez WWKZ reprezentujących duże walory naukowe i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym gminy, do których należą m.in.
- układy ruralistyczne wytypowane do wpisu do rejestru zabytków na podstawie „Raportu o stanie zabytków w gminie Kaczory” opracowanym przez WUOZ w Poznaniu – Delegatura w Pile: na terenie gminy rozpoznano 3 historyczne układy ruralistyczne. Należą do nich: najstarsze wsie powstałe od XV w. Śmiłowo i Zelgniewo reprezentujące ulicowe układy oraz Morzewo, wieś owalnica założona w 1578 r. w. Wyżej wymienione układy ruralistyczne należałoby poddać dokładnemu rozpoznaniu i dla najciekawszych oraz najlepiej zachowanych opracować studium historyczno - ruralistyczne przy współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, a w konsekwencji objąć je ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków.

6.3. Określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.

6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Kaczory

Obiektem wpisanym do rejestru zabytków stanowiącym własność gminy Kaczory jest nieczynny cmentarz katolicki w Morzewie działka 404/9 z 2 poł. XIX w. , w latach. 2018-

2021 planowane jest jego uporządkowanie (likwidacja samosiejek). Stan zachowania tego zabytku ocenia się jako dobry. Planuje się również włączyć młodzież szkolną w porządkowanie terenu, ścieżek i znajdujących się tam nagrobków.

6.4.2. Obiekty niebędące własnością gminy Kaczory

Pozostałe obiekty wpisane do rejestru zabytków stanowią własność:

kościół oraz cmentarz katolicki z dawną częścią ewangelicką w Kaczorach – własność parafii rzymsko – katolickich,
pozostałe obiekty: cmentarze, parki – własność Skarbu Państwa, w części (Krzewina) własność prywatna.

Z uwagi na fakt iż w/w obiekty nie są własnością gminy Kaczory w związku z czym gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać na sposób ich użytkowania. Natomiast działania pośrednie wynikające z ustawy jak również polityki gminy Kaczory polegają na:

- prowadzeniu edukacji na poziomie szkół podstawowych na terenie Gminy w zakresie informacji o zasobie zabytków i krajobrazu kulturowego regionu oraz możliwościach ich ochrony
- promowaniu wśród mieszkańców gminy i przybywających tu gości najcenniejszych zabytków
- wspieraniu przy współudziale Urzędu Ochrony Zabytków poczynań związanych z właściwym utrzymaniem i zagospodarowaniem zabytków i ich otoczenia
- określaniu przy sporządzaniu dokumentów planistycznych warunków i sposobów ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków jak również figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej związanej z problematyką zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych na terenie gminy Kaczory (ewidencja gminna)

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi, tak by wywołać ich pożądane zachowanie prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, koordynacji, społeczne oraz instrumenty kontrolne.

- **Instrumenty prawne**

- a) dokumenty wydawane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych
- b) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego – przygotowywany obszarowy wpis do rejestru zabytków Pradoliny Noteci
- c) uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zagadnień ochrony zabytków
- d) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków z terenu gminy, które powinny być objęte ochroną prawną

- **Instrumenty finansowe**

- a) dotacje
- b) subwencje
- c) dofinansowania
- d) programy uwzględniające finansowanie z funduszy Unii Europejskiej

- **Instrumenty koordynacji**

- a) strategie rozwoju gminy
- b) programy prac konserwatorskich
- c) programy ochrony środowiska
- d) studia i analizy, koncepcje
- e) plany rewitalizacji

- **Instrumenty społeczne**

- a) edukacja kulturowa
- b) informacja
- c) współpraca
- d) współdziałanie z organizacjami społecznymi

- **Instrumenty kontrolne**

- a) analiza stanu zachowania dziedzictwa kulturowego,
- b) aktualizacja bazy danych ewidencji gminnej,
- c) monitoring stanu środowiska kulturowego.

Rada Gminy Kaczory dnia 28 grudnia 2012 r. podjęła uchwałę Nr XIX/130/2012 w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2013 r. , poz. 151).

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy Kaczory zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy. Natomiast zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153) gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych podlega corocznej aktualizacji w terminie do 31 marca każdego roku, według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedniego.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek dbania o stan zabytków *ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków.

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego /www.mkidn.gov.pl/ w ramach programu operacyjnego „Dziedzictwo Kulturowe” realizowane przez 6 priorytetów:

- Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
- Rozwój instytucji muzealnych
- Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju

- Ochrona zabytków archeologicznych
- Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego
- Ochrona zabytkowych cmentarzy
- Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków /wosoz.bip-i.pl/public/– dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków
- Samorząd Województwa Wielkopolskiego /www.bip.umww.pl/ – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych zarówno jednostkom sektora finansów publicznych jak również pozostałym jednostkom.
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Wydział Funduszu Kościelnego. /www.mswia.gov.pl/ – dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt. Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków Funduszu Kościelnego są:
 1. osoby prawne Kościoła Katolickiego;
 2. **osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych;**
 3. **osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2017, poz. 1153)**
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody

- Ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

Uwaga:

Ww. źródła finansowania są wskazówką dla użytkowników obiektów zabytkowych i przedstawicieli władz samorządowych, w jakich instytucjach można pozyskiwać środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.